

EKSTRADYCCJA W POLSKIM POSTĘPOWANIU KARNYM

Marta Mozgawa-Saj

MONOGRAFIE LEX

LEX

a Wolters Kluwer business

EKSTRADYCJA W POLSKIM POSTĘPOWANIU KARNYM

Marta Mozgawa-Saj

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2015

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Stan prawny na 1 maja 2015 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Ryszard Stefański

Wydawca

Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący

Ewa Fonkowicz

Opracowanie redakcyjne

JustLuk

Łamanie

Wolters Kluwer

Układ typograficzny

Marta Baranowska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer SA, 2015

ISBN 978-83-264-8167-3

ISSN 1897-4392

Wydane przez:
Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów / 9

Wstęp / 13

Rozdział I

Ewolucja ekstradycji i jej istota / 17

1. Zarys historyczny ekstradycji / 17
 - 1.1. Uwagi wprowadzające / 17
 - 1.2. Okres od starożytności do XVIII w. / 18
 - 1.3. Okres drugi (od XVIII w. do końca lat 40. XX w.) / 23
 - 1.4. Okres trzeci (koniec lat 40. XX w. do czasów współczesnych) / 30
 - 1.5. Historyczny rozwój ekstradycji w ustawach procesowych i zasadniczych obowiązujących na ziemiach polskich / 39
2. Pojęcie ekstradycji / 45

Rozdział II

Substytuty ekstradycji / 48

1. Charakter i istota substytutów ekstradycji / 48
2. Prawne substytuty ekstradycji / 50
 - 2.1. Wydalenie cudzoziemca / 50
 - 2.2. Przekazanie i przejęcie ścigania / 54
 - 2.3. Dostarczenie podejrzanego, oskarżonego lub skazanego Międzynarodowemu Trybunałowi Karnemu / 58
 - 2.4. Przyjmowanie i przekazywanie skazanych / 59
 - 2.5. Europejski nakaz aresztowania / 60
3. Pozaprawne substytuty ekstradycji / 65
 - 3.1. Porwanie / 65
 - 3.2. Groźba, szantaż, przymus lub podstęp / 66

Rozdział III

Podstawy prawne ekstradycji / 68

1. Definicja i rodzaje podstaw prawnych ekstradycji / **68**
2. Relacje pomiędzy poszczególnymi podstawami prawnymi ekstradycji / **71**
3. Umowy międzynarodowe / **74**
4. Ustawodawstwo wewnętrzne / **83**

Rozdział IV

Ekstradycja czynna / 87

1. Charakter czynnego postępowania ekstradycyjnego / **87**
2. Zakres wniosków o ekstradycję / **89**
3. Wypadek niecierpiący zwłoki w kontekście czynnego postępowania ekstradycyjnego / **98**
4. Zasada specjalności w czynnym postępowaniu ekstradycyjnym / **100**
5. Wyrok zmieniający orzeczenie na skutek warunków ekstradycji / **110**
6. Bieg terminu tymczasowego aresztowania w czynnym postępowaniu ekstradycyjnym / **112**
7. Obowiązek informowania państwa wezwanego o wyniku postępowania oraz zwrot przedmiotów i dowodów rzeczowych / **114**

Rozdział V

Ekstradycja bierna / 116

1. Zagadnienia wstępne dotyczące biernego postępowania ekstradycyjnego / **116**
 - 1.1. Uwagi ogólne / **116**
 - 1.2. Ekstradycyjne postępowanie quasi-przygotowawcze / **118**
 - 1.3. Ekstradycyjne postępowanie sądowe / **120**
 - 1.4. Postępowanie ekstradycyjne przed Ministrem Sprawiedliwości / **126**
 - 1.5. Postępowanie w przedmiocie ekstradycji uproszczonej (art. 603a k.p.k.) / **128**
2. Przesłanki ekstradycyjne / **132**
 - 2.1. Definicja i systematyka / **132**
 - 2.2. Przesłanki bezwzględne / **134**

- 2.2.1. Uwagi ogólne / 134
- 2.2.2. Przeszkoda obywatelstwa / 134
- 2.2.3. Przeszkoda azylu / 137
- 2.2.4. Przeszkoda podwójnej karalności przestępstwa / 139
- 2.2.5. Przedawnienie / 144
- 2.2.6. Przeszkoda *res iudicata* / 145
- 2.2.7. Przeszkoda sprzeczności z polskim prawem / 149
- 2.2.8. Przeszkoda uzasadnionej obawy orzeczenia lub wykonania kary śmierci oraz naruszenia wolności i praw obywatela przez państwo wzywające / 150
- 2.2.9. Przeszkoda przestępstwa o charakterze politycznym / 154
- 2.3. Przesłanki względne / 156
 - 2.3.1. Uwagi ogólne / 156
 - 2.3.2. Miejsce stałego zamieszkania / 157
 - 2.3.3. Popęlnienie przestępstwa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej albo na polskim statku wodnym lub powietrznym / 157
 - 2.3.4. Przesłanka zawisłości sprawy / 159
 - 2.3.5. Przesłanka dotycząca przestępstw ściganych z oskarżenia prywatnego / 159
 - 2.3.6. Przesłanka dotycząca przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności do roku lub karą łagodniejszą bądź też przestępstw, za które już orzeczono taką karę / 161
 - 2.3.7. Przestępstwo o charakterze wojskowym, skarbowym lub politycznym / 162
 - 2.3.8. Brak zasady wzajemności / 164
- 3. Odroczenie rozpoznania wniosku o ekstradycję / 165
- 4. Areszt ekstradycyjny / 166
- 5. Tranzyt ekstradycyjny / 175
- 6. Wydanie przedmiotów stanowiących dowody rzeczowe / 176
- 7. Przekazanie ekstradowanej osoby / 177

Rozdział VI

Ekstradycja w świetle badań empirycznych / 178

- 1. Uwagi ogólne / 178
- 2. Typy przestępstw ekstradycyjnych / 181
 - 2.1. Ekstradycja bierna (80 przypadków) / 181

2.2. Ekstradycja czynna (199 spraw) /	184
3. Analiza przesłanek ekstradycyjnych /	191
4. Charakter wniosku o wydanie /	192
5. Czas trwania postępowania ekstradycyjnego /	192
6. Obywatelstwo osób ekstradowanych /	193
7. Transport osób ekstradowanych /	194
8. Wybrane stany faktyczne /	195
8.1. PR III Oz 1020/05/E w B.P. /	195
8.2. I Oz 44/05 w B. /	196
8.3. Oz 44/08 w P. /	197
8.4. VIII Kop 12/08 w W. /	197
8.5. Oz 44/07 w S. /	200
8.6. I Kp 247/08 w W. /	201
Uwagi końcowe /	203
Bibliografia /	211
Wykaz aktów prawnych /	223
Wykaz orzeczeń /	231

Wykaz skrótów

Akty prawne

- EKE** Europejska konwencja o ekstradycji, sporządzona w Paryżu dnia 13 grudnia 1957 r., Protokół dodatkowy do powyższej konwencji, sporządzony w Strasburgu dnia 15 października 1975 r. i Drugi protokół dodatkowy do powyższej konwencji, sporządzony w Strasburgu dnia 17 marca 1978 r. (Dz. U. z 1994 r. Nr 70, poz. 307 z późn. zm.)
- EKPC** Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.)
- k.c.** ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121 z późn. zm.)
- k.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- k.k.s.** ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 186 z późn. zm.)
- Konstytucja RP** Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)

- k.p.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)
- KWUS** Konwencja wykonawcza do układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 roku między Rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach (Dz. Urz. WE L 239 z 22.09.2000, s. 19; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 19, t. 2, s. 9, z późn. zm.)
- MPPOiP** Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167)
- nowelizacja z 2003 r.** ustawa z dnia 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. Nr 17, poz. 155 z późn. zm.)
- nowelizacja z 2004 r.** ustawa z dnia 18 marca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks wykroczeń (Dz. U. Nr 69, poz. 626)
- nowelizacja z 2006 r.** ustawa z dnia 27 października 2006 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 226, poz. 1647)
- nowelizacja z 2013 r.** ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1247 z późn. zm.)
- reg. prok.** rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 września 2014 r. – Regulamin wewnętrzny urzędowania powszechnych jedno-

	stek organizacyjnych prokuratury (Dz. U. poz. 1218 z późn. zm.)
r.s.c.s.	rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 stycznia 2002 r. w sprawie szczegółowych czynności sądów w sprawach z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego oraz karnego w stosunkach międzynarodowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1657)
u.p.n.	ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 124 z późn. zm.)

Czasopisma

CPH	Czasopismo Prawno-Historyczne
CzPKiNP	Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
EPS	Europejski Przegląd Sądowy
NP	Nowe Prawo
PiP	Państwo i Prawo
PPK	Przegląd Prawa Karnego
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
Prz. Sejm.	Przegląd Sejmowy
St. Praw.	Studia Prawnicze
ZNASW	Zeszyty Naukowe Akademii Spraw Wewnętrznych
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SE	Studia Europejskie
WPP	Wojskowy Przegląd Prawniczy
ZNUJ	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUR	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego

Inne

Dz. U.	Dziennik Ustaw
ENA	europejski nakaz aresztowania
ETPC	Europejski Trybunał Praw Człowieka
MTK	Międzynarodowy Trybunał Karny
SA	sąd apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
TK	Trybunał Konstytucyjny

Wstęp

Tematem pracy jest ekstradycja w polskim postępowaniu karnym. Jest to instytucja o długiej tradycji stosowania, która umożliwia walkę z przestępczością pomimo ograniczenia jurysdykcji organów wymiaru sprawiedliwości poszczególnych państw. Ma również na celu zapewnienie fizycznej obecności osoby ściganej w miejscu i czasie, w którym ma toczyć się postępowanie lub ma być wykonana kara. Pomimo że jest to instytucja niedoskonała, sformalizowana, w której duże znaczenie odgrywa czynnik polityczny, to nie da się jej skutecznie zastąpić innymi formami współpracy międzynarodowej.

Wybór tematu podyktowany był przede wszystkim tym, że zagadnienie ekstradycji jako instytucji prawa wewnętrznego nie doczekało się dotychczas kompleksowego opracowania. Chociaż ekstradycja była przedmiotem wielu opracowań, monografii¹ czy artykułów, to zainteresowanie przedstawicieli doktryny koncentrowało się przede wszystkim na aspekcie międzynarodowym. Zazwyczaj pomijane były regulacje prawa wewnętrznego. Brak jest zatem aktualnego opracowania, w którym wykorzystuje się dostępny w omawianym zakresie dorobek doktryny i orzecznictwa.

Praca ta jest więc pierwszą, w której przedstawiono instytucję ekstradycji w ujęciu szeroko rozumianego prawa karnego, ze szczególnym jednak uwzględnieniem regulacji procesowych. Przeanalizowano w niej kwestie zarówno karno-materialne, jak i proceduralne, analizując w tym celu zagadnienia związane ze stosowaniem ekstradycji na podstawie przepisów ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.), ustawy z dnia 6 czerwca

¹ Tematem ekstradycji zajmował się między innymi Z. Knypl, *Ekstradycja jako instytucja prawa międzynarodowego i wewnętrznego*, Warszawa 1975; B. Wierzbicki, *O azylach i ekstradycji przestępców*, Warszawa 1982. Ponadto dostępne są zagraniczne monografie, np. A.I. Boitsov, *Extradition of criminals*, Sankt-Petersburg 2004; M.Ch. Bassiouni, *International Extradition and World Public Order*, New York 1974.

1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.) oraz rozporządzeń, takich jak rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 września 2014 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz. U. poz. 1218 z późn. zm.), a także rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 stycznia 2002 r. w sprawie szczegółowych czynności sądów w sprawach z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego oraz karnego w stosunkach międzynarodowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1657).

Celem pracy jest przeanalizowanie obowiązującego modelu ekstradycji, zwłaszcza w ujęciu jego procesowych rozwiązań. Jako zasadnicze jawią się pytania, czy unormowania w zakresie instytucji ekstradycji zostały skonstruowane prawidłowo, a także czy wszelkie aspekty tej instytucji są właściwie interpretowane w praktyce. Tym ostatnim zamierzeniom służyły badania praktyki stosowania ekstradycji i próba oceny skuteczności tej formy współpracy międzynarodowej. Tezą badawczą było założenie, że ekstradycja jest wciąż potrzebna, natomiast otwartą kwestią pozostaje pytanie, czy zakres uregulowań w tej materii jest prawidłowy i wystarczający.

Tytułowe zagadnienie zostało przedstawione w aspekcie historycznym, normatywnym, dogmatycznym i praktycznym. Zrezygnowano z warstwy komparatystycznej, gdyż wprowadzie praca zyskałaby na wartości w swej warstwie informacyjnej, lecz siłą rzeczy wzrosłaby – i tak duża – jej objętość. Stosownie do powyższych założeń przy prezentacji tematu posłużono się metodą historyczną, dogmatyczną, analizą tekstów prawnych, analizą rozstrzygnięć Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych, analizą statystyczną i badaniami empirycznymi obejmującymi akta prokuratorskie i sądowe dotyczące ekstradycji.

Prezentowana praca składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów oraz wniosków. Pięć pierwszych rozdziałów ma charakter dogmatyczny, natomiast w rozdziale szóstym przedstawione zostały wyniki badań empirycznych.

Rozdział I jest poświęcony historii wydawania sprawców przestępstw. Aspekt ten nie był dotychczas przedmiotem wnikliwych opracowań. Omówiono w nim również kwestie dotyczące etymologii terminu „ekstradycja” oraz zaprezentowano jego definicję i istotę. Wskazano, że jest to akt państwa o charakterze politycznym, polegający na przekazaniu podejrzanego lub skazanego, który znajduje się na obszarze zwierzchnictwa terytorialnego tegoż państwa, za przestępstwo

lub przestępstwa popełnione na obszarze państwa żądającego wydania, które posiada jurysdykcję karną do ścigania i ukarania osoby ekstradowanej.

Rozdział II poświęcono substytutom ekstradycji, których wykształcenie jest normalnym następstwem spowodowanym nieudolnością systemu ekstradycyjnego. Omówiono prawne i pozaprawne substytuty ekstradycji. Do pierwszej grupy zaliczono wydalenie cudzoziemca, przejście i przekazanie ścigania, w tym przekazanie policyjne, dostarczenie osoby Międzynarodowemu Trybunałowi Karnemu, przyjmowanie i przekazywanie skazanych pomiędzy państwami w celu wykonania wyroku oraz europejski nakaz aresztowania. Jako pozaprawne wskazano natomiast porwanie, groźbę i szantaż. Scharakteryzowano poszczególne instytucje, jednocześnie wskazując na elementy odróżniające je od ekstradycji. Szczególnego podkreślenia wymaga aspekt związany z odrębnością ekstradycji i ENA. Te dwie instytucje są uważane jako całkowicie odmienne formy współpracy międzynarodowej, co powoduje, że ENA pozostaje poza obszarem szerszych zainteresowań.

W rozdziale III zaprezentowano podstawy prawne ekstradycji takie jak umowy międzynarodowe i ustawodawstwo wewnętrzne. Przeanalizowano wszystkie umowy ekstradycyjne, jakimi jest związana Rzeczpospolita Polska. Celem tej analizy było stworzenie uniwersalnego modelu umowy ekstradycyjnej. W ustawodawstwie wewnętrznym instytucję ekstradycji reglamentuje ustawa zasadnicza, kodeks postępowania karnego, rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, a także rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie szczegółowych czynności sądów w sprawach z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego oraz karnego w stosunkach międzynarodowych. Przeanalizowano także rozstrzygnięcia przewidziane w kodeksie karnym, który co prawda nie reguluje wprost ekstradycji, jednakże zawiera rozwiązania istotne dla jej stosowania.

Przedmiotem rozdziału IV jest postępowanie dotyczące ekstradycji czynnej, która jest określana jako żądanie wydania skierowane do państwa, w którym znajduje się osoba ścigana. Ekstradycja czynna rozpoczyna się z momentem wystąpienia przez polski organ procesowy do państwa obcego z wnioskiem o ekstradycję. Wniosek taki może przybrać postać wniosku o wydanie osoby, przeciwko której wszczęto postępowanie karne, o wydanie osoby w celu przeprowadzenia postępowania sądowego lub o wydanie osoby w celu wykonania orzeczonej

kary pozbawienia wolności. Może on dotyczyć także kwestii wyrażenia zgody na przewóz przez terytorium innego państwa osoby wydanej przez państwo trzecie oraz wydania z terytorium państwa obcego dowodów rzeczowych lub przedmiotów uzyskanych w wyniku przestępstwa przez podlegającego wydaniu sprawcę.

W rozdziale V omówiono postępowanie dotyczące ekstradycji biernej, która jest inicjowana przez organy obcego państwa występujące z żądaniem wydania osoby ściganej w celu przeprowadzenia postępowania karnego lub wykonania orzeczonej kary. Jej celem jest rozstrzygnięcie o prawnej dopuszczalności wydania, a zatem stwierdzenie, czy nie zachodzą negatywne przesłanki ekstradycji przy jednoczesnym spełnieniu jej pozytywnych warunków.

W ostatnim rozdziale – VI – zaprezentowano wyniki przeprowadzonych badań empirycznych obejmujących analizę akt prokuratorskich i sądowych za lata 2005–2008 z terenu całej Polski (tj. z jedenastu apelacji). Badania były przeprowadzone w 2010 r. w ramach prac Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości. Obejmowały postępowanie ekstradycyjne zarówno czynne, jak i bierne. Ogółem przeanalizowano 279 akt (sądowych i prokuratorskich), z czego 80 dotyczyło ekstradycji biernej, zaś 199 ekstradycji czynnej. Badania empiryczne pozwoliły przede wszystkim na ocenę funkcjonowania ekstradycji w praktyce.

Rozważania kończą wnioski, w których oceniono stosowanie instytucji ekstradycji w praktyce, a także przedstawiono uwagi *de lege lata* oraz *de lege ferenda*.

Monografia ta stanowi uaktualnioną wersję rozprawy doktorskiej obronionej przeze mnie na Wydziale Prawa i Administracji UMCS w Lublinie w maju 2014 r. Pragnę podziękować tym wszystkim osobom, które przyczyniły się do jej powstania. Szczególne wyrazy wdzięczności kieruję do Promotora niniejszej pracy prof. dr hab. Katarzyny Dudki. Dziękuję również moim Recenzentom – Pani prof. UAM dr hab. Hannie Paluszkiewicz i Panu prof. dr. hab. Ryszardowi A. Stefańskiemu za ich cenne uwagi, które przyczyniły się do wyeliminowania usterek pracy i podniesienia jej poziomu merytorycznego. Dziękuję również Panu prof. dr hab. Andrzejowi Siemaszce – Dyrektorowi Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości – za umożliwienie przeprowadzenia w Instytucie zaprezentowanych w pracy badań empirycznych.

Rozdział I

Ewolucja ekstradycji i jej istota

1. Zarys historyczny ekstradycji

1.1. Uwagi wprowadzające

F. Martens w swoim opracowaniu² podzielił historię ekstradycji na trzy okresy – pierwszy od dawnych czasów do końca XVII w., drugi od początku XVIII w. do końca lat 40. XX w., trzeci okres od roku 1948 do czasów obecnych. Podobnego podziału dokonał A.I. Boitsov³. Natomiast M.Ch. Bassiouni w swoim opracowaniu⁴ dołącza do wskazanej klasyfikacji dodatkowy okres pierwszy – do końca XVIII w., drugi – do końca pierwszej wojny światowej, trzeci – międzywojenny oraz okres czwarty – współczesny. Nieco odmiennego podziału dokonuje Z. Knypl⁵, wyróżniając cztery okresy: pierwszy od odległej starożytności do końca XVIII w., drugi od początku XIX w. do końca pierwszej wojny światowej, trzeci – międzywojenny i czwarty – współczesny. Znamienny pozostaje fakt, że F. Martitz w jednej z obszerniejszych prac dotyczących ekstradycji stwierdził, że „prawo ekstradycji jest zupełnie nowoczesne” i historia jego „nie sięga poza połowę ostatniego stulecia⁶. Autor, formułując ten pogląd, wskazywał, że historia ekstradycji sięga XVIII w. F. Martitz odnosi się tym samym do tego, że historyczne formy wyda-

² F. Martens, *Sowriemiennoje mieždunarodnoje prawo cywilizowanych narodow*, Sankt-Petersburg 1883, s. 383–393.

³ A.I. Boitsov, *Extradition...*, s. 10 i n.

⁴ M.Ch. Bassiouni, *International Extradition...*, s. 4 i n.

⁵ Z. Knypl, *Ekstradycja...*, s. 9–26.

⁶ F. Martitz, *Internationale Rechtshilfe In Strafsachen*, Leipzig 1888, s. 15.

wania przestępców niczym nie przypominały ekstradycji w obecnym rozumieniu, a zatem nie zasługują one na głębszą analizę.

1.2. Okres od starożytności do XVIII w.

Historia ekstradycji sięga dawnych czasów, kiedy nie było jeszcze wykształconego systemu zarówno norm prawa międzynarodowego, jak i wewnętrznego. We współczesnej literaturze nie ma jednolitego poglądu na temat podziału na historyczne okresy, w których występowały przypadki wydawania osób obcym państwom.

Pierwszy okres obejmuje czasy od odległej starożytności do przełomu XVII–XVIII w. Wtedy to wydawanie osób obcym państwom było sporadyczne i nie stanowiło stałej praktyki⁷. Najstarszą znaną umową międzynarodową o treści prawno-politycznej był traktat egipsko-hetycki z XIII w. p.n.e., którego treść została wyryta na murach egipskiej świątyni w Karnaku⁸. Traktat ten zawierał postanowienia w przedmiocie ekstradycji dotyczące wydania znakomitych osób, wydania innych zbiegów i postanowienia dotyczące amnestii. Uregulowania dotyczące wydania zbiegów będących możliwymi osobami zawarte były w słowach: „Jeżeli można człowiek ucieknie z Egiptu i przybędzie do kraju wielkiego władcy Hatti, albo jeżeli uczyni to miasto albo okręg należący do kręgu Ramzesa syna Ammona, wielkiego króla Egiptu – wielki władca Hatti nie przyjmie ich. Wielki władca Hatti odeśle ich z tego powodu do Usima-re-setpenre, wielkiego króla Egiptu, ich pana”. Dalsza część traktatu zawierała klauzulę wzajemności wyrażoną słowami: „otóż jeżeli można człowiek ucieknie z kraju Hatti i przybędzie do kraju Usima-re-setpenre, wielkiego króla Egiptu, albo jeżeli uczyni to miasto albo okręg należący do kraju Hatti i przybędzie do Ramzesa syna Ammona, wielkiego króla Egiptu, wielki król Egiptu nie przyjmie ich. Ramzes syn Ammona odeśle ich do ich władcy (...) nie powinni być pozostawieni”. Regulacje dotyczące innych zbiegów niebędących możliwymi w traktacie egipsko-hetyckim otrzymały brzmienie: „Jeżeli jeden człowiek albo dwóch, którzy są nieznani, uciekną (...) i przybędą do kraju Hatti, by służyć innemu, nie powinni oni być pozostawieni

⁷ U. Aloisi, N. Fini, *Estradizione* (w:) *Novissimo digesto italiano*, vol. 6, Torino 1960, s. 1009, cyt. za Z. Knypl, *Ekstradycja...*, s. 9.

⁸ R. Bierzanek, *Ekstradycja w traktatach zawieranych przez państwo hetyckie*, CPH 1958, t. 10, z. 1, s. 11.

w kraju Hatti, powinni być odesłani do Ramzesa syna Ammona, wielkiego króla Egiptu. Podobnie jeżeli jeden człowiek albo dwóch, którzy są nieznani, uciekną do kraju Egiptu, by służyć innym, Usima-re-setpenre, wielki król Egiptu nie pozostawi ich i odeśle do wielkiego władcy Hatti”. W przytoczonych fragmentach traktatu egipsko-hetyckiego na uwagę zasługują dwie grupy osób, w stosunku do których możliwe było zastosowanie ekstradycji. Pierwszą kategorię stanowili możni wichrzący przeciwko władzy królewskiej, drugą zaś „nieznani”, określane także jako ludzie niskiego pochodzenia. Na podkreślenie zasługuje także klauzula amnestyjna znajdująca się w traktacie zawartym między władcą Hatti a królem Egiptu, która stanowiła, że: „Jeżeli jeden człowiek ucieknie z kraju Egiptu, lub uczyni to dwóch albo trzech ludzi i przybędą oni do wielkiego władcy Hatti, to wielki władca Hatti schwyta ich i odeśle do Usima-re-setpenre, wielkiego króla Egiptu – niechaj nie oskarża się ich o zbrodnie, niechaj nie niszczy się ich domów, żon ani dzieci, niechaj się ich nie zabija, niechaj się ich nie okalecza co do oczu, uszu, ust ani nóg niechaj się ich nie ściga z powodu zbrodni”. Podobnie: „Jeżeli jeden człowiek ucieknie z kraju Hatti lub uczyni to dwóch albo trzech ludzi i przybędą oni do Usima-re-setpenre, wielkiego króla Egiptu, niechaj Ramzes syn Ammona, wielki król Egiptu odeśle ich do wielkiego władcy Hatti i wielki władca Hatti nie powinien oskarżać ich o zbrodnie, nie powinien niszczyć ich domów, żon ani dzieci, nie powinien zabijać ich, nie powinien okaleczać ich co do oczu, uszu, ust ani nóg, nie powinien ścigać ich z powodu zbrodni”⁹. Uregulowania powyższej umowy niewątpliwie miały na celu przeciwdziałanie i zahamowanie zjawiska uciekających zbiegów do kraju sprzymierzonego traktatem¹⁰. Umowa między Egiptem a Hatti oparta była na równouprawnieniu stron, czego nie można powiedzieć o pozostałych traktatach ekstradycyjnych zawieranych przez państwo hetyckie. Powyższe stwierdzenie znajduje poparcie między innymi w umowie zawartej pomiędzy królem Hatti Subiluliuma i królem Mitani-Mattiwaza¹¹. Ekstradycja w stosunkach pomiędzy starożytnymi państwami stanowiła czynnik konsolida-

⁹ Tamże, s. 17.

¹⁰ W tym przypadku z Egiptu do królestwa Hatti i analogicznie z królestwa Hatti do Egiptu.

¹¹ W myśl tej umowy: „Jeżeli zbieg z kraju Hatti ucieknie i przybędzie do kraju Mitanni należy go schwytać i wydać. Jeżeli zbieg z kraju Mitanni ucieknie i przybędzie do kraju Hatti, król kraju Hatti nie schwyta go i nie wyda”, zob. R. Bierzanek, *Ekstradycja w traktatach...*, s. 17.

Marta Mozgawa-Saj – doktor nauk prawnych, pracownik naukowo-dydaktyczny w Katedrze Postępowania Karnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie; odbyła aplikację prokuratorską w Lublinie ukończoną złożeniem zawodowego egzaminu prokuratorskiego. Jest autorką kilkunastu artykułów naukowych (w czasopismach krajowych i zagranicznych), dotyczących problematyki szeroko rozumianego prawa karnego.

■ W książce przedstawiono instytucję ekstradycji w ujęciu szeroko rozumianego prawa karnego, ze szczególnym uwzględnieniem regulacji procesowych. Zaprezentowano wyniki badań empirycznych obejmujących analizę akt prokuratorskich i sądowych z terenu całej Polski (z jedenastu apelacji), wskazujących na praktykę stosowania instytucji ekstradycji.

■ W opracowaniu zaprezentowano m.in.:

- historię wydawania sprawców przestępstw,
- substytuty ekstradycji,
- podstawy prawne ekstradycji,
- ekstradycję czynną i bierną.

■ Publikacja zainteresuje zarówno praktyków – sędziów, prokuratorów i adwokatów, jak i teoretyków prawa karnego.

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-264-8167-3

9 788326 481673

Cena 99 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01
zamowienia.ksiazki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

9 788326 481673 W01P01